

ВИТОЛЬД ПОТЕНГА

ПЕРЕСТРОЙКА ПРОФЕСИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПОЛЬСКИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ ШКОЛ

В предлагаемой статье автор подводит итоги 30-летних исследований по реструктуризации профессиональной деятельности учителей начальных школ в Польше.

Ключевые слова: профессиональные компетенции, демократизация образования, начальная школа, интегральное обучение.

WITOLD POTENGA

RESTRUCTURING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF POLISH PRIMARY TEACHERS

In the present article, the author summarizes 30 years of research on the restructuring of professional work of teachers in primary schools in Poland.

Keywords: professional competence, the democratization of education, primary school, integral training.

УДК 377:37

ЩЕРБАК О.І.

м. Київ Україна

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано сучасний стан неперервної професійної освіти, зокрема професійно-педагогічної освіти викладачів, можливості удосконалення професійної підготовки педагогів у період навчання та в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: неперервна професійна освіта, інноваційна освітня діяльність, саморозвиток.

Становлення суверенної незалежної України супроводжується суттєвими змінами в царині суспільних відносин, що передбачає новий тип взаємозв'язку освіти і суспільства в цілому. Необхідність створення нової системи освіти в Україні передусім пояснюється потребою у нових висококваліфікованих фахівцях в усіх галузях господарства [7, 9-10]. Як вважає В.Г. Кремінь, саме оновлена, осучаснена освіта і наука, нададуть знання, які

стануть стрижнем діяльності і конкретної людини, і суспільства в цілому, що й забезпечить конкурентоспроможність і країни, і людини [4, 137].

Функції освіти у зв'язку із нетрадиційними змінами, які спіткали наше суспільство, окреслює І.А. Зязюн. Функціонування освіти, як процесу, передбачає багаторазове і багатофакторне уточнення вихідних цілей, їх технологізацію, акцентування на нові, на даний час, можливо, ще невідомі цілі суспільного розвитку. У зв'язку з цим на перший план висувуються завдання, пов'язані з формуванням таких якостей, які дозволяють молоді самореалізуватися, вирішуючи відповідальні сьогоденні державотворчі проблеми – економічні, політичні, ідеологічні, наукові, освітні, виховні і т.п. У той же час, учений вважає, що кінцевий результат сучасної освіти – внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні і духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем. Вищий результат освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості, коли в суспільстві існують ідеї, які мають загальний інтерес і можуть бути доступними кожному громадянину [3, 30].

У державній національній програмі «Освіта» одним із принципів реалізації освіти визначено її неперервність, який «відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчання та вихованні; перетворення набуття освіти у процесі, що триває упродовж всього життя людини» [2, 9].

Вихідні положення концепції «неперервної освіти» вперше були представлені науковому загалу на форумі ЮНЕСКО у 1965 році видатним ученим П. Ленграндом. Неперервність освіти у висвітленому трактуванні ґрунтувалась на гуманістичній ідеї, зміст якої полягав у людиноцентричній позиції, спрямованій на необхідності створення умов задля повного розкриття здібностей людини протягом життя [10].

Положення щодо неперервності освіти, як процесу, що триває усе життя, в якому важливу роль відіграє поєднання індивідуальних і соціальних аспектів – стало провідним у документі ЮНЕСКО від 1972р. «Учиться – чтобы жить». У 1974 році на підставі даної доповіді було прийнято рішення ЮНЕСКО, яке визначило неперервність освіти основним принципом реформу-

вання освіти, коли освіти стає не тільки засобом, а й метою розвитку людини.

На думку Н.Г. Грама витоки ідеї неперервності освіти треба шукати у загальному понятті неперервності та ідеї навчання протягом життя, запропонованому Я.А. Каменським, який наголошував, що кожний вік людини підходить для навчання. У відповідності до принципу історизму Н.Г. Грама вважає за доцільне виокремлювати три періоди розвитку концепції неперервної освіти:

Перший – період теоретичного становлення неперервної освіти, коли його представниками було розроблено систему післяшкільної освіти дорослих з метою усунення прогалин шкільного навчання.

Другий період (60-70 роки ХХ ст.) характеризувався концептуальними змінами, які полягали у підходах до змісту неперервної освіти й розглядали її вже не тільки як галузь навчання дорослих, а як усю систему народної освіти у відповідності до суспільно-економічних змін.

Третій період – (від 70-х років ХХ ст. і до тепер) характеризується знайденням шляхів щодо досягнення більш однозначного тлумачення суті поняття «неперервна освіта» як засобу поліпшення «якості життя», що надає можливість особистості адаптуватися до існуючих умов життя, сприяє її мобільності, допомагає пристосуватися до безробіття, інфляції, конкуренції тощо [11, 158-159].

Отже, сучасний етап неперервної освіти розширюється настільки, що губиться його зміст у плані соціального явища. Тобто освіта в понятті «неперервна» втрачає «просвітницький» характер і стає формою практичної діяльності людини. У той же час орієнтація на неперервність освіти є багатоплановим процесом, а сам принцип неперервності та передбачає якісно інший тип взаємодії особистості і суспільства, стверджує М.М. Солдатенко. Натомість вчений говорить про хибність позиції окремих дослідників, які під неперервністю освіти розуміють просте доповнення базової освіти, а саме – різноманітні форми навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовку, здійснювану протягом усього життя, тобто мають на увазі тільки освіту для дорослих [6, 230-242] і пропонує виокремлювати п'ять аспектів неперервної освіти, зокрема:

- довічний процес набуття знань;
- постійне оновлення його змісту;
- єдність підготовки до життя і самого життя;
- перманентний характер змін в освіті;
- неперервний процес перетворення освіти в самоосвіту.

Важливу підсистему у змісті неперервної освіти становить професійна освіта, категорійний зміст якої є доволі широким і використовується для визначення кожної освітньої системи, орієнтованої на підготовку, підвищення кваліфікації і перепідготовку спеціалістів незалежно від рівня і профілю отриманої освіти. Провідними принципами державної політики у галузі професійної освіти є: пріоритет особистості у виборі і здобутті фахової освіти з метою задоволення особистих потреб в освіті; підвищення культурного і освітнього рівня громадян як найважливіший фактор демократичного розвитку країни; суверенність прав особи у виборі навчального закладу, форм та рівня здобутої освіти й кваліфікації; інтеграція у світову систему освіти; неперервність освіти і наступність її рівнів; підтримка пріоритетних напрямів підготовки фахівців, фундаментальних і прикладних науково-методичних досліджень у системі професійної освіти.

Значення професійної освіти, на думку А.О. Лігоцького, полягає у встановленні нового типу зв'язку між людиною і матеріальним виробництвом та духовним формуванням. Зокрема вчений наголошує, що професійна освіта побудована на нових принципах, дає можливість представникам усіх верств суспільства брати активну участь у виробництві й освоєнні матеріальних та духовних багатств й набуває широкої соціальної значущості. У цьому ключ до розуміння багатьох соціальних проблем, які розв'язуються за допомогою якісного кадрового забезпечення України. У той же час, професійна освіта знімає обмеження з індивідуума як пасивного споживача, натомість надає йому змогу зайняти певне місце в суспільстві відповідно до особистих вимог та індивідуальних якостей [5, 26-28].

Швидкоплинність змін, які охопили усі сфери економіки і суспільства у XXI столітті висвітлили комплекс проблем сучасної освіти, водночас вони переконливо свідчать на розвиток світових тенденцій щодо неперервної професійної освіти. Цілком закономірним є відображення цих аспектів у багатьох між-

народних акціях, деклараціях, конвенціях, рішеннях та інших документах міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці та інше. Слід підкреслити, вважає Н.Г. Ничкало [8, 59], що важливу увагу приділено освітньому фундаменту професійної освіти, зокрема системам «допочаткової і початкової освіти», підвищенню їх якості та внутрішньої ефективності на основі розробки і впровадження навчальних програм і методологій, які зорієнтовані на розвиток особистості учня, його гуманістичних і громадянських цінностей, етики і базових навичок.

Проведене дослідження з проблем підготовки педагога професійної школи [1, 9-10] засвідчило, що інноваційний розвиток професійно освіти гальмується неготовністю багатьох педагогів до інноваційної освітньої діяльності, сприйняття та застосування інновацій.

Це зумовлено рядом причин:

- недостатньою інформованістю викладачів і майстрів виробничого навчання щодо наявності нетрадиційних методик проведення теоретичних і виробничих (практичних) занять, їх результативності;

- недостатнім рівнем методичної підготовки педагогів, розумінням ними засад дидактики сучасної професійної школи, готовності до впровадження в процес професійного навчання педагогічних закономірностей, основних положень сучасних концепцій, принципів, форм, методів, які стимулюють розвиток особистості майбутнього фахівця;

- застарілими підходами до керівництва методичною роботою педагогів. Відсутність звільнених посад методистів у штатному розписі навчальних закладів, або ж прийняття на ці посади осіб, які не володіють специфікою підготовки майбутніх фахівців технологічного профілю, використання застарілих форм керівництва методичною роботою зводить методичний супровід навчання нанівець;

- наявністю у педагогів стереотипних установок і реакцій щодо традиційних шаблонів проведення занять з теоретичних навчальних дисциплін, виробничого (практичного) навчання. Це пояснюється сталим педагогічним менталітетом працівників професійно-технічних навчальних закладів, а також відсутністю матеріального стимулювання їхньої інноваційної діяльності;

- аналіз діючих навчальних планів з підготовки педагогів професійної школи засвідчив, що ними у більшості випадків не передбачено підготовку педагогів до інноваційної діяльності.

Багатоаспектність функцій і завдань професійно-педагогічної освіти, що реалізуються відповідними навчальними закладами, актуалізують необхідність визначення концептуальних засад підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників для професійної школи, постійного оновлення напрямів, змісту і форм навчання відповідно до потреб економічного та соціального розвитку України, становлення демократичного суспільства на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень, широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду в сфері професійно-педагогічної освіти, розробки відповідної нормативно-правової бази та удосконалення існуючої, упорядкування та оптимізацію мережі навчальних закладів професійно-педагогічної освіти.

Підготовка педагогів професійного навчання у професійно-педагогічному коледжі створює умови для професійного та особистого зростання, визначає актуальність проблеми багаторівневого навчання, яке гнучко реагує на соціальний запит ринку праці та створює умови для професійного самовдосконалення фахівців різного рівня.

Багаторівнева підготовка фахівців різних рівнів забезпечує студентам свободу вибору, з урахуванням рівня та динаміки розвитку здібностей, нахилів та інтересів, в центрі уваги педагогів опиняються особисті інтереси та нахили студентів, створюються умови для вияву самостійності та активності студентів, організації спільної діяльності.

Формуванню активної професійної позиції сприяє участь студентів у різних видах навчально-виховної та навчально-виробничої діяльності. Головною особливістю цього є активно-діяльнісний засіб навчання, який прийнятий на зміну роз'яснювально-ілюстративному. Технологія навчання на різних рівнях освіти передбачає участь майбутніх педагогів професійного навчання у різних видах діяльності. Це, в першу чергу, педагогічна діяльність, що передбачає реалізацію освітніх програм із загальнотехнічних, спеціальних та психолого-пе-

дагогічних дисциплін, проведення консультацій зі студентами молодших курсів коледжу та учнями професійно-технічних навчальних закладів.

Просвітницька та культурна діяльність передбачає участь у підготовці та проведенні зборів, інформаційних занять, конкурсів, виставок, екскурсій тощо зі студентами та учнями.

Організаційно-методична діяльність передбачає участь разом з викладачами у підборі та розробці методики навчання, проектів освітніх програм за спеціальностями.

Виробничо-технологічна діяльність передбачає участь у розробці технологічних процесів та випуску продукції навчально-виробничих майстерень.

Організаційно-управлінська діяльність передбачає вивчення особистісних та виробничо-технологічних факторів в навчальному та виробничому процесах, участь в роботі органів студентського самоврядування у коледжі на різних рівнях та в різних структурах.

Науково-дослідна діяльність передбачає участь у роботі студентського наукового товариства, організації роботи секцій, наукових семінарів, науково-практичних конференцій, здійснення дослідно-експериментальних робіт; керівництво дослідними роботами студентів молодших курсів та учнів.

Поєднання різних компонентів навчального процесу на різних рівнях підготовки майбутніх педагогів професійного навчання вимагає поєднання в технології навчання раціонального та емоційного компонентів, колективних та індивідуальних форм роботи, інформаційних та проблемних методів навчання, творчих та пошукових методик вивчення дисциплін.

При впровадженні активних форм навчання якісно змінюється характер взаємодії між педагогом та студентом, який перетворюється із виконавчого у суб'єктивний, що дозволяє здійснювати спільну продуктивну діяльність.

Особливістю вивчення гуманітарних та педагогічних дисциплін у професійно-педагогічному коледжі є можливість використання отриманих знань на практиці: студенти проводять заняття з учнями молодших курсів, планують та організовують позаурочні заходи, консультують підготовку рефератів, творчих робіт.

Особливістю вивчення загально-технічних та спеціальних дисциплін є впровадження активних форм навчання: семінарів, дискусій, круглих столів, ділових ігор, мозкових штурмів, тощо.

У процесі реалізації різних видів діяльності на практиці, крім засвоєння та закріплення знань та умінь за допомогою творчих індивідуальних завдань створюються передумови для саморозвитку студентів, формування адекватної самооцінки, розвитку навичок саморегуляції поведінки, комунікативності, системи взаємовідносин між людьми, формування відповідальності за своє професійне майбутнє.

Таким чином, багаторівнева підготовка педагогів професійного навчання в умовах неперервної професійної освіти на базі професійно-педагогічного коледжу орієнтована на участь студентів у різних видах діяльності; гнучку організацію та швидку перебудову навчального процесу; орієнтацію на більш високий рівень загальнокультурної, гуманітарної та психолого-педагогічної підготовки випускників; створення умов для професійної самореалізації, відповідальності за професійне майбутнє, формування потреби навчатися протягом усього життя, спрямованості на неперервне становлення та розвиток педагога професійної школи як активного суб'єкта навчальної та професійно-педагогічної діяльності.

Багаторівнева підготовка педагога професійного навчання в умовах неперервної професійної освіти дозволяє забезпечити узгодженість всіх ступенів освіти, наступність змісту освіти на різних рівнях; визначення вихідних кваліфікацій на кожному рівні; тісний зв'язок практичного і теоретичного навчання; вільний та свідомий вибір професії та рівня освіти в залежності від своїх можливостей та здібностей; можливість неперервної підготовки та перепідготовки на протязі всієї професійної кар'єри.

Серед завдань системи професійно-педагогічної освіти, що мають бути вирішеними, основними є: приведення обсягів та змісту підготовки до попиту, підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників для професійної школи у відповідність з поточними та перспективними потребами держави; створення цілісної системи безперервної професійно-педагогічної освіти з урахуванням вітчизняного досвіду, національних традицій і тенденцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз куррікулума підготовки педагога професійної школи в Україні / Щербак О.І., Болюбаш Я.Я., Шевчук Л.І. та інші; За ред. О.І. Щербак. – К.: Наук, світ, 2003. – 35 с.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття) // Освіта, 1993, Спеціальний випуск, с.2-15.
3. Зязюн І.А. Світоглядна парадигма освіти// Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 36. наук, праць. Випуск 5. – Харків, 2003. – С. 24-31.
4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
5. Лігоцький А.О. Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні. Дис.докт.пед.наук. – Київ, 1997. – 484 с.
6. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: "Віпол", 2000. – 636 с.
7. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / За ред. В.Г. Кременя. – К, 2003. – 853 с.
8. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред І.А. Зязюна. – К.: Видавництво "Віпол", 2000. – С. 58-80.
9. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) За ред. В.Г. Кременя. – Т.: ТДПУ, 2004. – С. 120.
10. Профессиональная педагогика: Учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям. – 2-е изд., – М.: Ассоциация «Профессиональное образование, 1999. – 904 с.
11. Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у 6-ти книгах. – Чернівці: "Митець". – 1996. – 248 с.
12. Щербак О.І. Концептуальні засади професійно-педагогічної освіти // Педагог професійної школи: 36. наук. пр. – К.: Наук 2004. – С.3-10.

ЩЕРБАК О.І.

НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: СТАН И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статті проаналізовано сучасне становище неперервного професійного освіти, в частині професійно-педагогічного освіти преподавателей, можливості удосконалення професійної підготовки педагогов в період навчання і в системі послідовного освіти.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное образование, инновационная образовательная деятельность, саморазвитие.

SCHERBAK O.

CONTINUOUS PROFESSIONAL- PEDAGOGICAL EDUCATION: CONDITION AND PROSPECTS

The article deals with the nowadays condition of continuous vocational training, in particular professional - pedagogical teachers' training, an opportunity of improvement of vocational training of teachers is analysed during training and in system post diploma educations.

Key words: continuous trade education, innovative educational activity, self-development.

УДК 378.14

м. Миколаїв, Україна

БУДАК В.Д.

СЬОГОДЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Стаття присвячена розвитку Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Акцент зроблений на міжнародній діяльності Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського.

Ключові слова: євроінтеграція, міжнародне співробітництво, міжнародні конкурси та олімпіади.

Міжнародна діяльність Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського спрямована на досягнення головної мети євроінтеграції: підготовки та виховання фахівців нової генерації, які завдяки знанням національно-культурних особливостей країн світу будуть глибоко цінувати надбання власного народу, утверджувати Україну на теренах Європи і Світу.

Упродовж останніх років підписано ряд угод про співпрацю з зарубіжними навчальними установами: Корпусом Миру США